

Łukasz Wojcieszak

Politechnika Świętokrzyska

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9166-4464>

e-mail: lwojcieczak@tu.kielce.pl

Wyzwania bezpieczeństwa gazowego Austrii – implikacje dla współpracy z Federacją Rosyjską

1. Wprowadzenie

Gaz ziemny jest surowcem o strategicznym i stale wzrastającym znaczeniu. Dla Republiki Austrii gaz ziemny stanowi stosunkowo tanie źródło energii, a silne relacje, łączące to państwo z Federacją Rosyjską zapewniało mu przez lata stabilne dostawy tego surowca. Współpraca austriacko-rosyjska w sferze dostaw gazu ziemnego trwa już od końca lat 60. XX w. i jak dotąd przebiegała generalnie w niezakłócony sposób.

Austria uchodzi na państwo utrzymujące silne relacje z Rosją (austriacki prezydent jako pierwszy przywódca po wybuchu wojny odwiedził Władimira Putina), czego wyrazem było stanowisko jego władz po wybuchu wojny na Ukrainie. Konflikt ten postawił przed Austrią wyzwania związane nie tylko z oczekiwaną zmianą polityki wobec Rosji, ale także z możliwą rezygnacją z dostaw z kierunku rosyjskiego.

Austriackie władze zostały zmuszone do odniesienia się do bliskiej współpracy energetycznej z Rosją w kontekście wycofywania się licznych państw z kooperacji z tym do niedawna kluczowym importerem. Import rosyjskich węglowodorów, postrzegany jako wsparcie dla państwa odpowiedzialnego za wybuch konfliktu, doprowadził do rozpoczęcia dyskusji na temat przyszłości austriackiej energetyki, a tym źródeł i kierunków dostaw „błękitnego paliwa”.

Z uwagi na specyfikację i złożoność sytuacji, w jakiej znajduje się austriacki sektor energetyczny, warto zadać pytanie o przyszłość bezpieczeństwa gazowego Austrii. W tym kontekście istotne jest również postawienie pytania o możliwość zastąpienia w tym państwie „błękitnego paliwa” innymi źródłami energii, co jest istotne w kontekście coraz silniejszego forsowania odnawialnych źródeł energii. Zasadne jest zatem postawienie hipotezy badawczej, iż stopniowo będzie postępować zmniejszanie udziału rosyjskiego gazu na rzecz surowca sprowadzanego z innych kierunków. W artykule zastosowano metodę czynnikową, a także metodę prognostyczną.

2. Geneza austriacko-rosyjskiej współpracy

Po II wojnie światowej Austria, podobnie jak Niemcy, była okupowana przez zwycięskie państwa alianckie. Austria odzyskała suwerenność dopiero w 1955 roku, jednak warunkiem niepodległości była neutralność tego państwa. Niepodległa Austria potrzebowała stabilnych dostaw węgłowodorów i stąd pojawił się pomysł zawarcia porozumień z niedawnym okupantem, który wkrótce miał rozpocząć dostawy surowców energetycznych również do innych państw Europy Zachodniej.

1 czerwca 1968 r. w Wiedniu podpisano historyczny traktat ustanawiający rolę Austrii jako głównego państwa w europejskiej sieci gazu ziemnego. Obecni w stolicy Austrii przedstawiciele koncernu naftowo-gazowo-chemicznego OMV (wówczas jeszcze ÖMV¹, powstałego w 1956 roku) oraz przedstawiciele ZSRR porozumieli się w sprawie dostaw gazu ziemnego z ZSRR do Austrii na okres 23 lat (oprócz dostaw rur i umów kredytowych). Fakt nawiązania współpracy przez obie strony, pragnące na lata uzgodnić zasady gospodarczej kooperacji, nie był sprawą oczywistą. Austria borykała się jednakże z gwałtownie rosnącym zapotrzebowaniem na surowiec, którego nie można było zaspokoić bez jego importu. Z kolei po 1968 roku dla ZSRR „otworzyły się drzwi do Europy Zachodniej” – zaczęły powstawać rurociągi, rozwijała się energetyka oparta na gazie ziemnym i z biegiem lat zawierane były kolejne kontrakty, jak np. z Republiką Federalną Niemiec (według formuły „rury za gaz”). Rosły także ilości gazu dostarczane z ZSRR do ogólnoeuropejskiej stacji dystrybucyjnej Baumgarten w Dolnej Austrii². Republika Austrii stała się zaś pierwszym krajem frontowym przy „żelaznej kurtynie”, który podpisał umowę na dostawy gazu ziemnego z ZSRR, stając się w ten sposób strategicznie istotnym państwem, przez które surowiec płynął dalej do Europy Zachodniej³.

Już w latach pięćdziesiątych XX wieku położono podwaliny pod rozwój koncernu ÖMV (powstał w 1956 r.). Przedsiębiorstwo to, istniejące od 1995 r. pod nazwą OMV

¹ Poprzednikiem ÖMV była SMV, kontrolowana przez ZSRR aż do traktatu państwowego w 1955 roku, J. M. Marchart, *Österreichsfatale Abhängigkeit von russischem Gas*, Derstandard.at, 13.03.2022, <https://www.derstandard.at/story/2000134040535/oesterreichs-fatale-abhaengigkeit-von-russischem-gas>, inf. 01 IV 2022.

² *Jubiläum: 50 Jahre Gasliefervertrag*, OMV Konzern, 01.06.2018, <https://www.omv.com/de/blog/jubil-um-50-jahre-gasliefervertrag>, inf. 27 V 2022. Władimir Putin osobiście wybrał się w podróż do Wiednia na obchody pięćdziesiątej rocznicy podpisania tego pierwszego kontraktu gazowego z państwem Europy Zachodniej. Umowa gazowa między ZSRR a Austrią usunęła barierę psychologiczną i umożliwiła zawieranie umów na dostawy radzieckiego gazu do innych państw Europy Zachodniej – Włoch, Niemiec i Francji. Dzięki temu państwa te były w stanie pozyskać wymagane ilości gazu po przystępnych cenach. ZSRR zaczął odtąd coraz bardziej postrzegać państwa Europy Zachodniej jako partnerów handlowych, a nie politycznych wrogów. К. Симонов, *Газовый мост между социализмом и капитализмом*, *Ведомости Санкт-Петербургский выпуск*, 05.06.2018, <https://www.vedomosti.ru/opinion/columns/2018/06/05/771800-gazovii-most>, inf. 28 V 2022.

³ A. Kluth, K. Nowak, *Walc Wiednia z Putinem trwa już zbyt długo. Pora go zakończyć*, Forsal.pl, 09.05.2022, <https://forsal.pl/swiat/unia-europejska/artykuly/8413005,austria-rosja-walc-wiednia-z-putinem-trwa-juz-zbyt-dlugo-pora-go-zakonczyc-opinia.html>, inf. 02 VI 2022.

jest uważane za wiodącą grupę naftowo-gazową w Europie Środkowej⁴. W 1974 r. w Austrii powstał pierwszy magazyn gazu w Europie⁵. Za sprawą znajdującego się w Baumgarten w Dolnej Austrii hubu gazowego możliwe jest przesyłanie surowca do wielu państw Europy. System rurociągów transportowych posiada sieć rozgałęzień i stacji przeładunkowych, zaś gazociągi zaopatrują w gaz ziemny wiele państw: Włochy, Słowenię, Chorwację, Węgry, Słowację, Niemcy czy Francję⁶.

Austria jest szczególnie zależna od Rosji w zakresie dostaw gazu ziemnego: 20% swojego zapotrzebowania na energię pokrywane jest dzięki temu surowcowi⁷, przy czym aż 80% dostaw pochodzi z Rosji. W związku z tym Austria nie może w krótkim czasie zrezygnować z rosyjskiego surowca⁸. Trwająca przez lata energetyczna kooperacja ze Związkiem Radzieckim, a później z Federacją Rosyjską wpłynęła na uzależnienie Austrii od dostaw rosyjskiego gazu ziemnego. Jak stwierdził były szef OMV Gerhardem Roissem, uzależnienie Austrii i OMV od Rosji miało charakter celowy⁹.

W Austrii duża część zużycia gazu przypada na przemysł – jest to ok. 30,8% na przemysł w systemie handlu uprawnieniami do emisji ETS oraz 22,2% na przemysł i usługi poza ETS. Ponadto 27,7% jest potrzebne do wytwarzania energii elektrycznej i ciepła, zaś 19,3% zużywają gospodarstwa domowe. Przy bardzo optymistycznych założeniach do 2025 roku potencjał synergii wyniesie 16 TWh, co odpowiada około jednej piątej obecnego zużycia¹⁰.

Jednocześnie jednak należy zauważyć, że istnieje bardzo wiele przykładów podkreślających silne podstawy austriacko-rosyjskiej kooperacji, która przez lata zasadzała się na dwóch filarach: pozycji Austrii, będącej centrum przesyłowego rosyjskiego gazu do państw Europy Zachodniej oraz na inwestycjach austriackiego sektora bankowego w Rosji. Stąd też Austria wspierała budowę gazociągu South Stream, a także stanowiła przystań dla rosyjskiego kapitału, zaś Sberbank ustanowił swą siedzibę w Wiedniu¹¹. Dyrektor generalny OMV w latach 2015–2021, Rainer Seele, przyjął kurs prorosyjski,

⁴ W. M. Iber, *Erdölstatt Reparationen. Die Sowjetische Mineralölverwaltung (SMV) in Österreich 1945–1955*, „Vierteljahrshesheft für Zeitgeschichte” 2009, Heft 4, s. 604.

⁵ OMV Group, <https://www.omv.com/en/about-us/company/history,inf.09.VI.2022>.

⁶ Gas Connect Austria GmbH, <https://www.gasconnect.at/netzinformationen/auf-einen-blick/erd-gasdrehscheibe-baumgarten,inf.09.VI.2022>.

⁷ K. Kropshofer, *Ist das die Energiewende?* – *FALTER.maily #749*, Falter.at, 03.03.2022, <https://www.falter.at/maily/20220303/ist-das-die-energiewende,inf.27.V.2022>.

⁸ И. Мещерская, *В Австрии признали, что зависят от российского газа на 80%*, Секрет фирмы, 17.04.2022, <https://secretmag.ru/news/v-avstrii-priznali-chno-zavisyat-ot-rossiiskogo-gaza-na-80-17-04-2022.htm,inf.30.V.2022>.

⁹ H. Rauscher, *Schleimspur in die Gas-Abhängigkeit*, „Der Standard”, 08.03.2022, <https://www.der-standard.at/story/2000133937396/schleimspur-in-die-gas-abhaengigkeit,inf.27.V.2022>.

¹⁰ *Österreich könnte russisches Gas kurzfristig nicht ersetzen*, Salzburger Nachrichten, 02.03.2022, <https://www.sn.at/wirtschaft/oesterreich/oesterreich-koennte-russisches-gas-kurzfristig-nicht-ersetzen-117830638,inf.29.IV.2022>.

¹¹ P. Andrzejewski, *Rosyjskie wpływy w Austrii po kryzysie na Ukrainie w 2014 roku*, „Rocznik Polsko-Niemiecki” 2018, nr 26, s. 27.

czego wyrazem było zaangażowanie się w budowę gazociągu Nord Stream 2. Warto zaznaczyć, że pojawiły się nawet próby sprzedaży udziałów w OMV rosyjskiemu koncernowi Gazprom, a ówczesna wielka koalicja pod wodzą Wernera Faymanna nie widziała problemu w istniejącej zależności gazowej¹².

Współpraca obu państw miała także charakter *stricte* polityczny; w 2014 roku, po zajęciu Krymu oraz hybrydowej agresji na Ukrainę, prezydent Władimir Putin udał się z oficjalną wizytą do Wiednia, gdzie został przywitany z honorami. Podkreślano przy tym rolę gospodarczych powiązań pomiędzy dwoma państwami, a ówczesny prezydent Austrii Heinz Fischer opowiedział się przeciwko nakładaniu sankcji na Rosję¹³. W 2018 roku była minister spraw zagranicznych Karin Kneissl tańczyła z Władimirem Putinem na swoim ślubie, zaś Hans Jörg Schelling niedługo po zakończeniu sprawowania swej funkcji ministra finansów został doradcą Gazpromu¹⁴. Warto zaznaczyć, że zawierane kontrakty na dostawy gazu z Rosji były stopniowo rozszerzane w kolejnych latach, a w 2018 roku przedłużone do 2040 roku. Ponadto, w 2017 roku OMV kupił za 1,7 mld euro prawie jedną czwartą pola gazowego Južno-Ruskoje¹⁵.

3. Problem rezygnacji z dostaw gazu z Rosji

Wybuch wojny na Ukrainie wymusił na władzach Austrii podjęcie decyzji co do przyszłości jej energetycznej kooperacji z Rosją. Kwestie te należy jednak widzieć w szerszym, unijnym kontekście. Z uwagi na to, że dochody z energii stanowią około połowę rosyjskiego budżetu Federacji Rosyjskiej, wprowadzone embargo energetyczne nie tylko poważnie zaszkodziłoby gospodarce Rosji, ale także uderzyłoby w państwa zachodnie. W 2021 roku UE pokryła ok. 40% swojego zapotrzebowania na gaz importem z Rosji. W perspektywie krótko- i średnioterminowej całkowite wyrzeczenie się rosyjskiego gazu wydaje się więc niemożliwe, zaś uzależnione od rosyjskiego gazu są przede wszystkim takie państwa, jak: Austria, Niemcy i Węgry, Czechy czy Bułgaria¹⁶.

¹² H. Rauscher, *op. cit.*

¹³ P. Andrzejewski, *op. cit.*, s. 29.

¹⁴ J. M. Marchart, *op. cit.* Pomimo wzrostu cen gazu austriackie społeczeństwo nie odczuło go zbyt silnie; w listopadzie 2021 roku gaz był o 4,1% droższy niż w październiku tegoż roku i o 20,4% droższy niż rok wcześniej. Na tle rekordowych cen gazu ziemnego na rynkach hurtowych zmiany cen dla gospodarstw domowych wydawały się bardzo umiarkowane, *Ceny energii i gazu w Austrii o wzrosły o ponad jedną czwartą*, Wnp.pl, 27.12.2021, <https://www.wnp.pl/energetyka/ceny-energii-i-gazu-w-austrii-o-wzrosly-o-ponad-jedna-czwarta,521534.html>, inf. 26 III 2022.

¹⁵ J. M. Marchart, *op. cit.*

¹⁶ *Österreich beziehtkaumnoch Ölaus Russland*, der Standard.at, 21.04.2022, <https://www.derstandard.at/story/2000135070582/oesterreich-bezieht-kaum-noch-oel-aus-russland>, inf. 29 IV 2022. W lutym 2022 r. Instytut Badań Rynku przeprowadził ankietę na reprezentatywnej próbie 1 tys. austriackich konsumentów. Ok. 80% mieszkańców Austrii chce w przyszłości uniezależnić się od importu energii z paliw kopalnych. Aby osiągnąć cele transformacji energetycznej, 82% Austriaków uważa odejście od importu gazu za ważne na rzecz bardzo ważnego (trzy czwarte ludności opowiada się za uczynieniem elektryczności głównym źródłem energii zamiast spalania paliw kopalnych). M. Gojcevic, *Gas-Importe: 80 Prozent der Österreicher wollenunabhängig werden (FOTO)*, APA-OTS,

Tymczasem rosyjska agresja na Ukrainę postawiła wiele państw wobec problemu rezygnacji z dostaw węglowodorów pochodzących z Federacji Rosyjskiej, aby nie wspierać w ten sposób państwa, które dokonało napaści na sąsiada. Choć władze Ukrainy domagają się całkowitego embarga energetycznego wobec Rosji, to wiele państw europejskich nadal sprowadza węglowodory z tego kierunku, ponieważ ich zależność od rosyjskiego gazu i ropy jest, jak wskazano, zbyt duża. Typowym przykładem takiej silnej zależności są Niemcy. Jednocześnie należy zauważyć, że konflikt na Ukrainie spowodował pewne osłabienie relacji austriacko-rosyjskich¹⁷, jednak współpraca energetyczna nie została zakłócona.

Według austriackiego kanclerza Karla Nehammera, całkowite odrzucenie rosyjskiego surowca „nie jest możliwe ani dziś, ani jutro”, ale „być może za kilka lat”. Kanclerz Austrii po spotkaniu z Władimirem Putinem zapowiedział, że Austria będzie mogła płacić za gaz w euro (inni europejscy importerzy rosyjskiego surowca zostali zmuszeni przez władze w Moskwie do dokonywania zapłaty w rublach). Austriacki kanclerz zaznaczył też, że „dostawy gazu z Rosji będą realizowane w ilościach określonych w kontraktach”. Karl Nehammer sugerował przy tym, aby państwa europejskie zastanowiły się, jak „rozsądniej byłoby nałożyć sankcje, aby mogły zaszkodzić Rosji, ale nie sobie”¹⁸.

Szef austriackiej dyplomacji, Alexander Schallenberg, podczas wystąpienia na salzburskiej konferencji Global Europe po raz kolejny podkreślił, że Austria nie ma zamiaru przystępować do ewentualnego europejskiego embarga na import gazu ziemnego z Rosji. Polityk uargumentował to stanowisko daleko posuniętym uzależnieniem się jego państwa od importu tego surowca z kierunku rosyjskiego i przekonywał, że Austria na odcięcie się od gazu z Rosji potrzebowałaby dużo czasu i kosztownych przygotowań. Jak stwierdził: „Wolałbym, abyśmy znajdowali się w innej sytuacji, lecz jesteśmy uzależnieni od rosyjskiego gazu”¹⁹. Według minister klimatu, Leonore Gewessler

25.02.2022, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20220225_OTS0008/gas-importe-80-prozent-der-oesterreicher-wollen-unabhaengig-werden-foto, inf. 29 IV 2022.

¹⁷ Warto zauważyć, że stanowcze słowa kanclerza Austrii, dotyczące agresji Rosji na Ukrainę spotkały się z krytyką władz w Moskwie. Doszło nawet do ostrej wymiany zdań między rządami obu państw na temat neutralności Austrii. Rosyjskie MSZ opublikowało oświadczenie, w którym niezwykle mocno skrytykowano kanclerza federalnego „pozornie neutralnej Austrii” – jak napisał resort rosyjskiej dyplomacji. Rosjanie oskarżyli szefa rządu Austrii, że „wygłosił on jednostronne i oburzające oświadczenia” na temat sytuacji na Ukrainie i „używał emocjonalnej antyrosyjskiej retoryki”. Rosyjskie władze twierdziły, że komentarz ministra spraw zagranicznych Alexandra Schallenberga „budzi poważne wątpliwości co do jakości austriackiej neutralności, która w ostatnim czasie wyraźnie się obniża i traci na znaczeniu”, co „zostanie wzięte pod uwagę w przyszłości”. T. Waleński, *Rosja grozi Austrii. „Zapamiętamy sobie na przyszłość”*, Wp.pl, 07.03.2022, <https://wiadomosci.wp.pl/moskwa-grozi-austrii-6744620677921344a>, inf. 07 III 2022.

¹⁸ И. Мещерская, *op. cit.*

¹⁹ A. Wolska, *Austria: Sprzeciw wobec embargo na gaz z Rosji. „Nie” dla członkostwa w NATO*, Euractiv.pl, 09.05.2022, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/austria-sprzeciw-embargo-gaz-rosja-nato-wstapienie-schallenberg>, inf. 21 V 2022.

(wywodząca się z koalicyjnej partii Zieloni), konieczna jest rezygnacja z rosyjskiego gazu ziemnego, co byłoby „jedyną słuszną” odpowiedzią na rosyjski atak na Ukrainę. Nie można jednakże ignorować faktu, że nie nastąpiło „z dnia na dzień”²⁰.

Należy zauważyć, że austriackie władze nie wykluczają zerwania kontraktów na dostawy gazu ziemnego, jakie zostały zawarte z Rosją do 2040 roku. Jednocześnie opowiadają się za jak najszybszą dywersyfikacją dostaw gazu do Austrii, co powinno się zmienić najpóźniej do 2027 roku. Badanie Agencji Energetycznej na zlecenie Ministerstwa Środowiska wykazało, że Austria może obejść się bez rosyjskiego gazu od tegoż roku, lecz aby tak się stało, należałoby do tego czasu zmniejszyć zużycie gazu o jedną czwartą, alternatywny import musiałby zostać tymczasowo potrojony, natomiast produkcja biogazu i zielonego wodoru musiałaby zostać znacznie zwiększona. Własna produkcja gazu ziemnego musiałaby przy tym pozostać bez zmian. Co ciekawe, Agencja Energetyczna zakłada nawet, że do 2030 roku zużycie gazu spadnie o jedną trzecią. Jak stwierdziła minister Gewessler: „każdy kocioł gazowy, który wymieniamy, czyni nas bardziej niezależnymi”²¹.

Jak stwierdził niemiecki badacz klimatu Stefan Rahmstorf, powołując się na 700 niezależnych badań na ten temat, całkowite przestawienie się na odnawialne źródła energii jest możliwe. Greenpeace zaapelowała o jeden miliard euro dotacji na OZE w ramach „pakietu natychmiastowego wyjścia z gazu”. Z technicznego punktu widzenia konwersja dla obszaru grzewczego jest wykonalna, ponieważ dla Wiednia sieci ciepłownicze i pompy ciepła są realistycznymi alternatywami. Miasto ma być neutralne pod względem emisji dwutlenku węgla do 2040 roku (podobnie jak zresztą cała Austria), natomiast kotły gazowe zostaną zakazane w nowych budynkach od 2025 roku, a następnie już wszędzie do tegoż 2040 roku. Co ciekawe, według analizy przeprowadzonej przez Kiel Institute for the World Economy, Austria może obejść się bez rosyjskiego gazu, jednak wymagałoby to szybkiego i masowego wykorzystania innych źródeł surowca oraz drastycznego przyspieszenia transformacji energetycznej. Nadal nie udaje się to z dwóch powodów: ram prawnych oraz braku wykwalifikowanych pracowników – techników i instalatorów ogrzewania. Nawet gdyby od razu zdecydowano się na radykalne odejście od gazu, specjaliści nie byłoby w stanie na razie nadążyć²².

Jak stwierdził Alfred Stern, szef austriackiego koncernu energetycznego OMV, Austria nie jest jeszcze gotowa do wprowadzenia zakazu importu gazu z Rosji, gdyż bez dostaw nie da się zapewnić niezbędnego poziomu dostaw gazu. Według niego Austria nie może pozwolić sobie też na wprowadzenie embarga, gdyż w przypadku odcięcia od rosyjskiego gazu zagrożona byłaby jej gospodarka. Według niego, choć państwo będzie

²⁰ A. Nemenov, *Erste EU-Länder erhaltenkein Gas mehraus Russland, Österreich vollversorgt*, „Tiroler Tageszeitung”, 27.04.2022, <https://www.tt.com/artikel/30818670/erste-eu-laender-erhalten-kein-gas-mehr-aus-russland-oesterreich-voll-versorgt,inf.29.IV.2022>.

²¹ Gewessler: „Russische Gaslieferungen nach Österreich hinfällig”, Kurier.at, 27.04.2022, <https://kurier.at/wirtschaft/oesterreich-koennt-ab-2027-ohne-russisches-gas-auskommen/401987288,inf.17.V.2022>.

²² K. Kropshofer, *op. cit.*

mogło dostarczać ciepło do gospodarstw domowych, to przemysł i produkcja energii potrzebują znacznie więcej energii. Według Gazpromu w 2020 roku Austria kupiła od Rosji ponad 13 mld m³ gazu, zajmując czwarte miejsce wśród krajów europejskich²³. Według ekonomisty Kurta Kratena z Centrum Analizy i Badań Ekonomicznych Scenariuszy (CESAR) w Wiedniu, w przypadku dalszego zaostrzenia sankcji gospodarczych UE wobec Rosji i wprowadzenia zakazu handlu rosyjskim gazem ziemnym, Austria nie byłaby w stanie zastąpić rosyjskiego gazu importem z innych źródeł, a „konieczne byłoby również dostosowanie popytu”²⁴.

4. Możliwości dywersyfikacji dostaw i odejścia od gazu

Perspektywa dywersyfikacji dostaw gazu ziemnego do Austrii jest problematyczna przede wszystkim ze względu na geograficzne położenie tego państwa. W wyniku rosyjskiej wojny agresji na Ukrainie, austriaccy politycy znaleźli się pod coraz większą presją uwolnienia się od istniejącej zależności od rosyjskich węglowodorów. Rząd obiecał działania na rzecz poszukiwania alternatyw dla rosyjskiego gazu ziemnego. Na początku marca 2022 roku kanclerz Karl Nehammer udał się do Zjednoczonych Emiratów Arabskich oraz do Kataru wraz z ministrami energetyki i rolnictwa. Rozmowy dotyczyły m.in. dostaw do Austrii skroplonego gazu ziemnego (LNG)²⁵. Alternatywą dla gazu sprowadzanego z Rosji mógłby się stać skroplony gaz pochodzący z USA, ewentualnie z regionu kaspijskiego (gdzie perspektywnym dostawcą jest Azerbejdżan).

Doraźnie dla bezpieczeństwa Austrii szczególne znaczenie ma wypełnienie magazynów gazu, aby możliwe stało się zaspokojenie potrzeb odbiorców w okresie wzmożonego zapotrzebowania na ten surowiec w sezonie grzewczym. Austriackie władze ogłosiły także zamiar zwiększenia strategicznych rezerw gazu – według przedstawicieli rządu na te cele ma być przeznaczonych do 6,6 mld euro²⁶. W szczególności rząd przeznaczył do 5 mld na wypełnienie jesienią krajowych zbiorników gazu do 80% pojemności (z 18% w marcu 2022 roku)²⁷. Wprowadzane zmiany w prawie mają na celu uniemożliwienie instalowania kotłów gazowych w nowych budynkach, natomiast zepsute kotły gazowe mają w przyszłości zostać przekształcone w odnawialne źródła ciepła. Dzięki zaprowadzonym zmianom w zakresie zapewniania dostaw energii do odbiorców in-

²³ Л. Пашкова, *Глава австрийской OMV оценил готовность страны к газовому эмбарго*, 05.05.2022, <https://www.rbc.ru/politics/05/05/2022/627355c19a79475c155e7393>, inf. 21 V 2022.

²⁴ *Österreich könnte russisches Gas...*

²⁵ T. Pressberger, *Ersatzfürrussisches Gas: Alternativenweiterhin gesucht*, Kurier.at, 08.04.2022, <https://kurier.at/wirtschaft/ersatz-fuer-russisches-gas-bisher-wenig-konkretes/401967875>, inf. 17 V 2022.

²⁶ О. Лебедева, *Австрия опровергла заявления РФ об оплате за газ в рублях*, Deutsche Welle, 27.04.2022, <https://www.dw.com/ru/avstrija-opровергла-zajavlenija-rf-ob-oplate-za-gaz-v-rubljah/a-61607565>, inf. 20 V 2022.

²⁷ F. Murphy, A. Schwarz-Goerlich, *Austriasays Russian gasstill flowingasits crumbles for alternatives*, Reuters.com, 27.04.2022, <https://www.reuters.com/business/energy/austria-says-russian-gas-still-flowing-it-scrambles-alternatives-2022-04-27>, inf. 08 VI 2022.

dywidualnych poziom uzależnienia od dostaw z kierunku rosyjskiego ma się istotnie zmniejszyć²⁸.

Austriacy podkreślają potrzebę przejścia do energii odnawialnej, otrzymywanej z wiatru, słońca, wody i biomasy. Akcentuje się m.in. wykorzystanie zielonego wodoru. Będąca przy władzy Austriacka Partia Ludowa chciałaby, aby wytwarzanie energii z wodoru stało się standardem. Nastroje w rządowej koalicji różnią się także w kwestii ogrzewania pomieszczeń: zielony gaz i biomasa są preferowane przez ÖVP, zaś pompy ciepła i energia geotermalna przez Zielonych²⁹. Kanclerz Karl Nehammer odbył podróż do Zjednoczonych Emiratów Arabskich, aby stamtąd pozyskiwać zielony wodór. Aby zastąpić import gazu z Rosji, produkcja energii odnawialnej musiałaby wzrosnąć o 278 TWh rocznie, co wymaga rocznych inwestycji w wysokości 170 mld euro. Dla Austrii oznaczałoby to, że produkcja z energii słonecznej i wiatrowej musiałaby zostać zwiększona o 38%, natomiast z biogazu o 20%³⁰. Austriacy są także przeciwni budowie elektrowni jądrowej; jak stwierdziła minister Gewessler, „energetyka jądrowa nie jest zielona ani zrównoważona”³¹.

Thomas Mader, dyrektor zarządzający producenta technologii budowlanych i systemowych StiebelEltron Austria zauważył, że aby osiągnąć cele klimatyczne, konieczne są zmiany dotyczące energetyki cieplnej: zamiast systemów ogrzewania gazowego i olejowego stosuje się systemy grzewcze z pompą ciepła zasilane energią elektryczną. Rząd federalny promuje instalację przyjaznych dla środowiska i wydajnych pomp ciepła w ramach programu „Out of Oil and Gas”³². Jak wynika z badania Agencji Energii na zlecenie Ministerstwa Środowiska, Austria od 2027 roku mogłaby zrezygnować z importu rosyjskiego gazu. Aby to osiągnąć, należałoby jednak do tego czasu zmniejszyć zużycie gazu o jedną czwartą, czasowo potroić import alternatywny oraz znacznie zwiększyć produkcję biogazu i zielonego wodoru. Zakłada się, że własna produkcja gazu ziemnego pozostałaby bez zmian. Agencja Energetyczna zakłada nawet, że zużycie gazu spadnie o jedną trzecią³³.

²⁸ M. Jelenko-Benedikt, *Sowill Österreichausrussischer Gas-Abhängigkeit kommen*, Meinbezirk.at, 02.03.2022, https://www.meinbezirk.at/c-wirtschaft/so-will-oesterreich-aus-russischer-gas-abhaengigkeit-kommen_a5187451, inf. 04 IV 2022. Gaz jest potrzebny nie tylko dla przemysłu, lecz także dla ok. 900 tys. gospodarstw domowych wyposażonych w kotły gazowe; w 2020 roku w całym kraju zainstalowano około 46 tys. kotłów gazowych, w porównaniu z 47 tys. rok wcześniej. N. Laufer, S. Fellner, *Österreich geht nur langsam vom russischen Gas*, <https://www.derstandard.at/story/2000134619140/oesterreich-geht-nur-langsam-vom-russischen-gas>, inf. 04 IV 2022.

²⁹ N. Laufer, S. Fellner, *Österreich geht nur langsam vom russischen Gas*, <https://www.derstandard.at/story/2000134619140/oesterreich-geht-nur-langsam-vom-russischen-gas>, inf. 04 IV 2022.

³⁰ *Wenn das russische Gas wegfällt*, Wienerzeitung.at, 30.03.2022, <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wirtschaft/oesterreich/2139964-Wenn-das-russische-Gas-wegfaellt.html>, inf. 01 IV 2022.

³¹ M. Kucharczyk, N. J. Kurmayer, *Atom i gaz w Europie. Austria złoży pozew w TSUE przeciwko Komisji Europejskiej*, Euractiv.pl, 01.03.2022, <https://www.euractiv.pl/section/energia-i-srodowisko/news/atom-gaz-taksonomia-austria-luksemurg-energetyka-nuklearna/>, inf. 11 III 2022.

³² M. Gojcevic, *op. cit.*

³³ A. Nemenov, *op. cit.*

Warto również zaprezentować wyliczenia Agencji Energii, według których do 2030 roku krajowe zużycie gazu zmniejszyłoby się do zaledwie 60 TWh. W tym scenariuszu produkcja biometanu i zielonego wodoru będzie nadal rosła, co mogłoby zmniejszyć zużycie o 9 TWh do 2030 roku. Do tegoż roku możliwe jest też zastąpienie połowy z obecnych 1,2 mln grzejników gazowych, głównie pompami ciepła, ogrzewaniem komunalnym i ogrzewaniem na biomasę. Oszczędności ma zapewnić także przyspieszona renowacja budynków, podobnie jak wzrost wydajności w przemyśle i handlu. Inne planowane zmiany to zastąpienie elektrowni gazowych energią elektryczną ze źródeł odnawialnych, wykorzystanie energii geotermalnej, bardziej efektywne wykorzystanie elektrowni na biomasę ze skojarzonym wytwarzaniem ciepła i energii elektrycznej oraz przejście na bardziej wydajne urządzenia. Gaz ziemny miałby być sprowadzany z Norwegii, zaś gaz skroplony mógłby docierać do Austrii przez terminale we Włoszech i gazociąg transaustriacki, natomiast dla importu 14 TWh wodoru „do 2030 r. trzeba nawiązać odpowiednią strategiczną współpracę z potencjalnymi krajami eksportującymi i stworzyć infrastrukturę transportową przyjazną wodorowi”³⁴.

Szansą dla Austrii byłoby zwiększenie własnej produkcji biogazu oraz zielonego wodoru, ale także rozwijać nowe kraje dostawców – od Norwegii po Katar. Oznacza to, że Austria w dużym stopniu uczestniczyłaby we wspólnych zakupach gazu w UE. Franz Angerer, dyrektor zarządzający Austriackiej Agencji Energetycznej, stwierdził, że uzależnienia od Rosji, które narastało przez dziesięciolecia, nie można zmienić ani natychmiast, ani w krótkim okresie, jednak byłoby to realne do 2027 roku³⁵. Chociaż władze w Wiedniu starają się dokonać wyboru alternatywnych państw-dostawców, które miałyby zastąpić Rosję jako importera „błękitnego paliwa” do Europy, to wiele krajów członkowskich, w tym także Austria, traktuje gaz ziemny jako paliwo pomostowe, natomiast głównym celem jest oparcie się na energii odnawialnej. Wielokrotnie deklarowana i postępująca rezygnacja z uzależnienia od surowców kopalnych ma miejsce zresztą tak na szczeblu krajowym, jak i unijnym.

5. Podsumowanie

Austria jest jednym z najbardziej uzależnionych od dostaw rosyjskiego gazu państw w Unii Europejskiej. Szczególnie silna zależność jest rezultatem błędnej polityki importowej ostatnich kilkunastu lat. Wraz z wybuchem wojny w Ukrainie pojawiła się krytyka dotychczasowej polityki, której rezultatem była zależność od Federacji Rosyjskiej, zaspokajającej aż 80% całkowitego zapotrzebowania Austrii na „błękitne paliwo”. Austria nie zadbała zatem o realną dywersyfikację źródeł i kierunków dostaw tak strategicznie ważnego surowca, jakim jest gaz ziemny. Zarówno wybuch wojny na Ukrainie, jak i wstrzymanie dostaw gazu do niektórych państw UE doprowadziło do zmiany do-

³⁴ Gewessler: „Russische Gaslieferungen nach Österreich ein geschränkt”, Kurier.at, 27.04.2022, <https://kurier.at/wirtschaft/oesterreich-koennte-ab-2027-ohne-russisches-gas-auskommen/401987288>, inf. 17 V 2022.

³⁵ *Ibidem*.

tychczasowej polityki. Istotna jest w tym względzie świadomość, że nie można polegać na dostawach z kierunku rosyjskiego, zwłaszcza że perspektywa użycia „broni gazowej” przez Rosję jest realna. Lata zależności od importu z kierunku rosyjskiego doprowadziły jednakże do niemożności szybkiego zakończenia współpracy w tym względzie.

Można przewidywać, że zgodnie z deklaracjami austriackich polityków będzie postępować zmniejszanie udziału rosyjskiego gazu na rzecz surowca sprowadzanego z innych kierunków. Stąd też zapowiedzi zwiększenia znaczenia pochodzącego z importu gazu skroplonego oraz dywersyfikacja źródeł i kierunków dostaw. W szczególności wzrastać ma znaczenie LNG, sprowadzanego z różnych kierunków, o co już obecnie zabiegają austriaccy politycy. Rola gazu ziemnego będzie mniejsza, ale choć obecnie władze w Wiedniu nie biorą pod uwagę rezygnacji z korzystania z tego surowca, to istotnym krokiem naprzód jest jednak planowane ograniczenie zapotrzebowania na gaz dla odbiorców indywidualnych. Należy wszakże jeszcze raz zaznaczyć, że zmiana dostawców, łącząca się z osłabieniem długoletniej, austriacko-rosyjskiej kooperacji, ma być jedynie etapem na drodze do wykorzystywania głównie odnawialnych źródeł energii.

W odniesieniu do drugiego z pytań należy stwierdzić, że według deklaracji austriackich polityków, w których zwłaszcza celują koalicyjni Zieloni, w przyszłości ma wzrastać rola energii odnawialnej. Planowane osiągnięcie neutralności klimatycznej oznacza silne forsowanie odnawialnych źródeł energii, za czym opowiada się koalicyjna partia Zieloni. W konsekwencji przewidywane jest wykorzystywanie w szczególności energii słonecznej i wiatrowej oraz biogazu. Istotną rolę mógłby odegrać zielony wodór, a także wykorzystanie energii geotermalnej. Wraz z działaniami mającymi na celu zmniejszenie zużycia energii, zwłaszcza zaś gazu ziemnego, może spowodować istotne zmiany w sferze bezpieczeństwa gazowego Austrii.

Streszczenie: Artykuł dotyczy aktualnego i ważnego problemu dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw gazu ziemnego w Austrii oraz zastąpienia tego surowca odnawialnymi źródłami energii. Wybuch wojny na Ukrainie znacząco wpłynął na zmianę dotychczasowego postrzegania energetycznej współpracy z Rosją. Zdaniem autora, postępować będzie zmniejszanie udziału rosyjskiego gazu na rzecz surowca sprowadzanego z innych kierunków, w tym także LNG. Znaczenie gazu ziemnego będzie też stale maleć na rzecz odnawialnych źródeł energii, co wspierają zwłaszcza znajdujący się w rządowej koalicji „Zieloni”. Planowane osiągnięcie neutralności klimatycznej oznacza silne forsowanie odnawialnych źródeł energii, za czym opowiada się koalicyjna partia „Zieloni”, oznaczać będzie wykorzystywanie energii słonecznej i wiatrowej, a także biogazu. Istotną rolę mógłby odegrać zielony wodór, a także energia geotermalna. Prowadzone działania, mające na celu zmniejszenie zużycia gazu ziemnego, mogą spowodować istotne zmiany w sferze bezpieczeństwa gazowego Austrii.

Słowa kluczowe: gaz, Austria, bezpieczeństwo, wyzwania

The challenges of gas security in Austria – implications for cooperation with the Russian Federation

Abstract: The article deals with the current and important problem of diversifying sources and directions of natural gas supplies to Austria as well as the challenges to replace gas with renewable energy sources. With the war in Ukraine the current perception of energy cooperation with Russia has changed. According to the author, countries will continue to reduce the import of Russian gas in favor of the raw material imported from other directions, including LNG. Natural gas will keep on decreasing its significance and instead the focus will change to renewable energy sources; this move is supported in particular by the 'Greens' who are in the coalition government. As a result of Austria's plans to achieve a climate-neutral state there is a strong push, supported by the coalition party 'the Greens', to utilize renewable energy sources, including solar and wind energy as well as biogas. Other potential energy sources to be considered are green hydrogen and geothermal energy. The ongoing activities to reduce natural gas consumption may significantly change the gas security of Austria.

Keywords: gas, Austria, security, challenges

Bibliografia

- Andrzejewski P., *Rosyjskie wpływy w Austrii po kryzysie na Ukrainie w 2014 roku*, „Rocznik Polsko-Niemiecki” 2018, nr 26. DOI: <https://doi.org/10.35757/RPN.2018.26.02>.
- Ceny energii i gazu w Austrii o wzrosły o ponad jedną czwartą*, Wnp.pl, 27.12.2021, <https://www.wnp.pl/energetyka/ceny-energii-i-gazu-w-austrii-o-wzrosly-o-ponad-jedna-czwarta,521534.html>, inf. 26 III 2022.
- Gas Connect Austria GmbH, <https://www.gasconnect.at/netzinformationen/auf-einen-blick/erdgasdreh-scheibe-baumgarten>, inf. 09 VI 2022.
- Gewessler: „Russische Gaslieferung nach Österreich eingeschränkt”*, Kurier.at, 27.04.2022, <https://kurier.at/wirtschaft/oesterreich-koennte-ab-2027-ohne-russisches-gas-auskommen/401987288>, inf. 17 V 2022.
- Gojcevic M., *Gas-Importe: 80 Prozent der Österreicher wollen unab hängig werden (FOTO)*, APA-OTS, 25.02.2022, https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20220225_OTS0008/gas-importe-80-prozent-der-oesterreicher-wollen-unabhaengig-werden-foto, inf. 29 IV 2022.
- Iber W.M., *Erdölstatt Reparationen. Die Sowjetische Mineralölverwaltung (SMV) in Österreich 1945–1955*, „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” 2009, Heft 4. DOI: <https://doi.org/10.1524/vfzg.2009.0055>.
- Jelenko-Benedikt M., *So will Österreich aus russischer Gas-Abhängigkeit kommen*, Meinbezirk.at, 02.03.2022, https://www.meinbezirk.at/c-wirtschaft/so-will-oesterreich-aus-russischer-gas-abhaengigkeit-kommen_a5187451, inf. 04 IV 2022.
- Jubiläum: 50 Jahre Gasliefervertrag*, OMV Konzern, 01.06.2018, <https://www.omv.com/de/blog/jubil-um-50-jahre-gasliefervertrag>, inf. 27 V 2022.
- Kluth A., Nowak K., *Walc Wiednia z Putinem trwa już zbyt długo. Pora go zakończyć*, Forsal.pl, 09.05.2022, <https://forsal.pl/swiat/unia-europejska/artykuly/8413005,austria-rosja-walc-wiednia-z-putinem-trwa-juz-zbyt-dlugo-pora-go-zakonczy-opinia.html>, inf. 02 VI 2022.
- Kropshofer K., *Ist das die Energiewende? – FALTER.maily #749*, Falter.at, 03.03.2022, <https://www.falter.at/maily/20220303/ist-das-die-energiewende>, inf. 27 V 2022.

- Kucharczyk M., Kurmayer N.J., *Atom i gaz w Europie. Austria złoży pozew w TSUE przeciwko Komisji Europejskiej*, Euractiv.pl, 01.03.2022, <https://www.euractiv.pl/section/energia-i-srodowisko/news/atom-gaz-taksonomia-austria-luksemurg-energetyka-nuklearna/>, inf. 11 III 2022.
- Marchart J.M., *Österreichs fatale Abhängigkeit von russischem Gas*, DerStandard.at, 13.03.2022, <https://www.derstandard.at/story/2000134040535/oesterreichs-fatale-abhaengigkeit-von-russischem-gas>, inf. 01 IV 2022.
- Murphy F., Schwarz-Goerlich A., *Austria says Russian gas still flowing as it scrambles for alternatives*, Reuters.com, 27.04.2022, <https://www.reuters.com/business/energy/austria-says-russian-gas-still-flowing-it-scrambles-alternatives-2022-04-27>, inf. 08 VI 2022.
- Nemenov A., *Erste EU-Länder erhalten kein Gas mehr aus Russland, Österreich vollversorgt*, „Tiroler Tageszeitung“, 27.04.2022, <https://www.tt.com/artikel/30818670/erste-eu-laender-erhalten-kein-gas-mehr-aus-russland-oesterreich-voll-versorgt>, inf. 29 IV 2022.
- OMV Group, <https://www.omv.com/en/about-us/company/history>, inf. 09 VI 2022.
- Österreich bezieht kaum noch Öl aus Russland*, derStandard.at, 21.04.2022, <https://www.derstandard.at/story/2000135070582/oesterreich-bezieht-kaum-noch-oel-aus-russland>, inf. 29 IV 2022.
- Österreich könnte russisches Gas kurzfristig nicht ersetzen*, Salzburger Nachrichten, 02.03.2022, <https://www.sn.at/wirtschaft/oesterreich/oesterreich-koennte-russisches-gas-kurzfristig-nicht-ersetzen-117830638>, inf. 29 IV 2022.
- Pressberger T., *Ersatz für russisches Gas: Alternativen weiterhingesucht*, Kurier.at, 08.04.2022, <https://kurier.at/wirtschaft/ersatz-fuer-russisches-gas-bisher-wenig-konkretes/401967875>, inf. 17 V 2022.
- Rauscher H., *Schleimspur in die Gas-Abhängigkeit*, „Der Standard“, 08.03.2022, <https://www.derstandard.at/story/2000133937396/schleimspur-in-die-gas-abhaengigkeit>, inf. 27 V 2022.
- Waleński T., *Rosja grozi Austrii. „Zapamiętamy sobie na przyszłość”*, Wp.pl, 07.03.2022, <https://wiadomosci.wp.pl/moskwa-grozi-austrii-6744620677921344a>, inf. 07 III 2022.
- Wenn das russische Gas wegfällt*, Wienerzeitung.at, 30.03.2022, <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wirtschaft/oesterreich/2139964-Wenn-das-russische-Gas-wegfaellt.html>, inf. 01 IV 2022.
- Wolska A., *Austria: Sprzeciw wobec embargo na gaz z Rosji. „Nie” dla członkostwa w NATO*, Euractiv.pl, 09.05.2022, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/austria-sprzeciw-embargo-gaz-rosja-nato-wstapienie-schallenberg>, inf. 21 V 2022.
- Lebedeva O., *Avstriya oproverglazayavleniya RF oboplate za gaz v rublyakh*, Deutsche Welle, 27.04.2022, <https://www.dw.com/ru/avstrija-oprovergla-zajavlenija-rf-ob-oplate-za-gaz-v-rubljah/a-61607565>, inf. 20 V 2022.
- Meshcherskaya I., *V Avstrii priznali, chto zavisyat ot rossiyskogo gaza na 80%*, Sekret firmy, 17.04.2022, <https://secretmag.ru/news/v-avstrii-priznali-chto-zavisyat-ot-rossiiskogo-gaza-na-80-17-04-2022.htm>, inf. 30 V 2022.
- Pashkova L., *Glava avstrijskoy OMV otsenil gotovnost' strany k gazovomu embargo*, 05.05.2022, <https://www.rbc.ru/politics/05/05/2022/627355c19a79475c155e7393>, inf. 21 V 2022.
- Simonov K., *Gazovyy most mezhdusotsializmom i kapitalizmom*, Vedomosti Sankt-Peterburg skiy vypusk, 05.06.2018, <https://www.vedomosti.ru/opinion/columns/2018/06/05/771800-gazovii-most>, inf. 28 V 2022.